

van het woord af; ik hoop intusschen binnen niet al te langen tijd mijn eigen meening over deze aangelegenheid te geven. Kwesties, die inderdaad de moeite waard zijn, en waaromtrent duidelijk het gevoelen over en weer KAN worden gekend, worden door sommigen doodgewogen of en bagatelle behandeld; en die sommigen zien er dan niet tegen op, in andere zaken, waarin men van iemands gevoelen nog maar nauwelijks iets weten kan, al vast van een „strooming“, een „richting“ te spreken, niettegenstaande daar van geen sprake kan zijn, omdat de personen, die men op het oog heeft, van heel onderscheiden kant begonen zijn, en elkaar slechts in bepaalde conclusies raken en ook dan soms nog maar ten deele. Hetgeen al weer bewijst, dat de polemiek niet rust, ook niet in aangelegenheden, waarover tot nu toe niets is gezegd door wie men vroeger als polemisten aandefde. Voor het eerst sedert jaren is in Kampen op den Theol. Schooldag een onaangename klank vernomen; merkwaardigerwijze was het juist op dat moment, waarop iemand het bestaan van „een groep“ onderstelde, en daarvan uitging, die als groep heelemaal niet bestaat.

K. S.

Friesland en de Kweekscholen. Een nagekomen artikelje over deze zaak wordt nog opgenomen na Perschouw. Daarheen verwijzen wij.

K. S.

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Da D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Zelfbeproeving.

III.

Het vraagstuk, waarover wij het in deze rubriek hebben, is in den laatsten tijd wel zeer urgent geworden.

Op den Theologische School-dag heeft het bestaan in het middelpunt der belangstelling.

De pers heeft er voor gezorgd, dat al onze kerken, alle broeders en zusters, van het daar verhandelde eenigermate op de hoogte zijn gekomen.

Tegelijk met den Schooldag gaf Dr Impeta van Kampen een brochure in het licht: „Zelfonderzoek noodzakelijk!“, waarin het gaat over hetzelfde vraagstuk. Wat mij aangaat, ik acht het een verblijdend teken, dat men over zulke dingen zich in de kerk des Heeren zoo druk kan maken.

Daaruit blijkt, dat er belangstelling is voor het leven des geloofs, voor de vrees des Heeren.

Als wij in dezen strijd maar ernstig zoeken te grijpen de waarheid des Woords; als wij maar niet elkander verdenken en verdacht maken, dan zal uit deze worsteling iets goeds geboren worden.

In dit verband meen ik even te moeten wijzen op wat Prof. den Hartogh heeft geschreven in het Gereformeerd Kerkblad voor Drente en Overijssel.

De professor heeft daar gerecenseerd het boekje van Dr Impeta: „Zelfonderzoek noodzakelijk!“

Hij beveelt dat boekje warm aan.

Daartoe heeft hij het volste recht.

Maar hoe doet hij dat nu?

Hij schrijft: „Nu sinds eenigen tijd sommige dienaren des Woords en andere leiding gevende

personen in onze Gereformeerde Kerken een verkeerd inzicht in het Verbond der genade met zijn beide deelen, theorieën en praktischen proclameeren, die lijnrecht indruischen ook tegen de letter en den geest van de bekende belijdenisspraak van de Generale Synode van 1905, kan het goed gedocumenteerde overzicht en betoog van Dr Impeta naar alle zijden uitnemende diensten bewijzen. De te goeder trouw en met de beste bedoelingen dwalende broeders kunnen op het punt in kwestie tot betere gedachten en uitingen gebracht worden;“ enz.

Zie, dat acht ik nu een wijze van doen, die absoluut ontoelaatbaar is.

Prof. den Hartogh beschuldigt ook mij hier eenvoudigweg van verkeerd inzicht in het Verbond. Natuurlijk mag hij dat doen; maar hij mag dat niet doen zonder daarvoor ook maar één bewijs aan te voeren.

Hij zal waarschijnlijk zeggen: „de bewijzen liggen in het boekje van Dr Impeta“.

Welzeker; maar hoeveel procent van hen, die deze recensie lezen, denkt de professor dat deze brochure zullen koopen en lezen?

Zeker niet de helft.

En voor die anderen staat daar zonder eenig bewijs, zonder eenigen schijn van motiveering, dat wij een verkeerd inzicht hebben in het Verbond, dat wij dwalende broeders zijn.

Zulk doen is ongeoorloofd.

Dat wordt ook niet goed gemaakt door de bijvoeging, dat wij dwalen te goeder trouw, en met de beste subjectieve bedoelingen.

Ik zou zeggen: dat moest er ook nog bijkomen, dat men ons verdacht van kwade trouw en van verkeerde bedoelingen.

Neen, de fout van deze recensie is, dat men ons hierin zonder eenig bewijs beschuldigt van dwaling met betrekking tot het Verbond der genade.

Nu Prof. den Hartogh dat eenmaal heeft gedaan, is het zijn plicht dat ook in datzelfde blad aan te toonen, zoodat wij gelegenheid krijgen ons daartegen te verdedigen.

Dan zullen de lezers kunnen oordeelen; nu kunnen ze dat niet.

Een dienaar des Woords uit Overijssel vertelde mij reeds, dat een ouderling naar aanleiding van die recensie hem had gevraagd of de zaak op de Synode kwam.

Die recensie had hem dus den indruk gegeven, dat het hier zulk een ernstige dwaling gold, dat de Generale Synode er wel bij te pas zou moeten komen.

Zóó moet het niet.

Een andere fout is gemaakt door Dr Impeta in den titel van zijn brochure.

„Zelfonderzoek noodzakelijk!“

Een dergelijke titel is verwarrend; de indruk wordt er door gewekt alsof zij, tegen wie de schrijver zich richt, geen zelfonderzoek zouden willen.

En dat is niet waar.

Dat zou ook wel heel dwaas zijn.

Op meer dan één plaats wekt de Schrift immers tot zelfonderzoek of zelfbeproeving op?

De vraag waarover het gaat is deze: „Wat is de Schriftuurlijke zelfbeproeving?“

De redeneering die dienaangaande in onze kerken gewoonlijk gevolgd wordt is deze:

Het heil is alléén uit God; Hij heeft het ons van eeuwigheid toegedacht, als Hij ons uitverkoor

classe gekomen was, is hem afgevoerdert zyne attestatie soe van de classe waer onder dat hy gestaen hadde, alsoock van zyner kercke welcke hy vertoont heeft, te weten van eenige dienaeren zyner nabueren excuse ende sich soe veel den classe belangt, dat zy hem in Oostvrieslant tegenwoordich en hebbe, welcke excusatie hy oock doet van zynder kercken, ende is hy alsoe geapprobeert zynde, zyne brieven van getugenis tot een membrum classis aengenomen.

4. Is oock van Johanne Antonij (gemerckt hy van het Nieuwe broeck getransfereert is op Elspet) gevordert getuigenisse des classis waer onder dat hy gestaen heeft, welck hy niet gehadt en heeft, ende is hem daerom opgeleit in den naeste classe getuigenisse te brengen ende den broederen te vertonen gelyck als oock van de confirmatie in zyne dienst.

5. Hier nae zyn de acta des voorgaende classis gelesen ende die dingen daer in wat besloten maer noch niet geëffectueert, vorgenommen.

6. Alsoe de broeders was opgelesen in de naeste classe te vertonen acta Synodi gehouden in Sgraven Hage, soo ist dat syse alle te samen vertoont hebben, uitgenomen Reinerus Wynkopius ende Wesselus Salingensis welcke absentes waren.

7. Gemerckt Reinerus Wynkopio, was uit name des Classis belastet om het Avontmael des Heeren te gebruiken, wanneer het tot Niukerck mocht bedient worden, oock een gemeente in zyne plaetse te versamen ende sulcks noch niet gedaen en is, is hy de broederen goet gevonden ende besloten, dat hy daerin noch gehouden sal zyn.

8. De confirmatie Wesseli Groningensis woert noch opgehouden ter tyt toe zyne kerck mach getimmerd worden.

9. Alsoe men bevynt dat dat loffelicke gebruik in alle gereformeerde kercken geuseert van het op-

in Christus. Hij heeft het in Christus voor ons gereed gemaakt. Hij biedt het ons aan in de belofte des Evangelies, de Verbondsbelofte. Hij geeft ons van die Verbondsbelofte zelfs het teeken en zegel in de sacramenten.

Wij van onzen kant moeten nu door het geloof die beloften aannemen, en daardoor het be-

ons toeëigenen.

Al zijn Gods beloften nu nog zoo vast, maar het geloof, waardoor ik die beloften aanvaard, zou niet een waar geloof zijn, dan had ik nog geen deel aan het heil des Heeren.

Daarom moet ik mijzelf onderzoeken of het geloof, waarmee ik Christus aanneem, wel een waar een echt geloof is.

En hoe moet ik dat nu onderzoeken?

Zie, zegt men, als dat geloof echt zal wezen, dan moet dat vrucht zijn der wedergeboorte, dan moet het een uiting zijn van het nieuwe, door God in mij gewerkte leven.

Wanneer dat leven in mij wordt gevonden, dan zal het zich ook bij mij doen gelden in allerlei levensopenbaringen; als daar zijn: liefde tot God en Zijn dienst en Zijn volk; gebedsbehoefte; smart over de zonde; liefde tot de broederen en dergelijke dingen meer.

Welnu, wanneer ik nu wil onderzoeken of mijn geloof echt is, dan moet ik mijn leven nagaan, of daar ook van die uitingen van het nieuwe leven, van die kenmerken van dat nieuwe leven zijn, en als ik die dingen nu inderdaad bij mij bevind, dan mag ik aannemen, dat mijn geloof echt is en dat ik dus deel aan Christus heb.

* * *

Dat is de voorstelling, die men zich in onze kringen vrij algemeen maakt van de zelfbeproeving. En daartegen is het, dat ik ernstig bezwaar maak.

Om meer dan één reden.

Deze vorm van zelfbeproeving kan nooit leiden tot het gewenschte doel.

Men wil uit de aanwezigheid van bepaalde levensopenbaringen, die wij nu kortweg goede werken zullen noemen, de overtuiging verkrijgen, dat men het nieuwe leven deuchtig is, dat dus zijn geloof echt is en dat men daarom ook door het geloof deel aan Christus heeft.

Maar nu moet toch ieder gevoelen, dat wij hier nooit verder mee komen.

Immers als een goed werk werkelijk wezen zal een openbaring van het leven der wedergeboorte dan moet het een echt goed werk zijn.

Dat is toch al een zeer inconsequent standpunt waarbij men wel noodig acht, dat men het werk des geloofs op zijn echtheid onderzoekt, maar waarbij men voor die andere werken dat onderzoek naar de echtheid niet noodig acht.

Wanneer ik dus, bij het onderzoek naar de echtheid mijns geloofs, een goed werk bij mijzelf meen te vinden, dan moet ik, krachtens mijn eigen standpunt, ook dat weer op zijn echtheid onderzoeken.

En zoo zal ik aan den gang blijven.

Men zoekt naar „kenmerken“ voor de echtheid van zijn geloof; maar als men die kenmerken meent gevonden te hebben, zal men weer „kenmerken“ noodig hebben, om de echtheid der eerste kenmerken te kunnen constateeren.

Zoo zal men aan den gang blijven en nooit tot rust kunnen komen.

seggen der vragen des Catechismi in der kercken van Harderwyck wort achtergelaten, hebben de broederen besloten de voersch. kercke te vermaenen gelyck oock sulcks op ondersch. tyden geschiet is, om sulcks widders in het gebruik te bringen.

10. Is Wesselo Salingensis afgevraecht of hy van zyn beloffenis geuverteert heeft zyne attestatie van der heimelicker gemeinten binnen Salingen, ende wort bevonden hy hem excuseert door dien dat een gereist zy, die een testimonium vitae voor hem soude vorderen, noch niet wieder gekomen is hem nochmael belast om sorge te dragen dat hy most vorsien zyn op de naestvolgende classe van getuigenisse, dat men oock sal schryven aen Franciscum den dienaar des woerts tot Deventer om van hem zyn gelegenheit te vereischen ende daer van na bevint der saecken met hem te handelen (ghedaen).

11. De dienaeren gevraecht zynde van de staet haerder gemeinten syn alle kercken door Godts genade in een tamelicke ordeninge bevonden.

12. Alsoe de meeste der classen sorterende onder de Synode van Gelderland ende Graefschap Salphen goet achten dat der Synodus met de leerste moght becomen woerden, oock daer van D. Fontanus aen eenige deses classis in het particulier geschreven heeft, soe ist, dat de broederen bevinden goet te zyn in het particulier te schryven aen Fontanum om te verstaen of het niet raetsaem en ware de plaetse des Synodi te leggen tot Aernem ofte anders te volgen de acta Synodi best gehouden om geselve te houden tot Harderwyck in der Kerck van Harderwyck iselve opgeleit te schryven.

13. Is oock voor 't bequaemst geacht de Synodus te verschryven eene maent nae datum; sal antwoort ontfangen van Fontanus.

Dezer dage broeder, die

Wie h
t Allerl
God za
Leeren

Welnu, als d
over zijn stat
om den Hee
daarop: „Ja,
hem zeggen:

Gods werk e
dat het met

Zoo redene
Maar dat is

Hoe kan di
ij houdt voo

ook werkelijk
Ik denk, da

ook hartelijk
De catechis

werk als eers
geloof wor

Ik zal daer
en goed we

aan dat ik eers
Gods kind be

Eerst van l
een goed wer

Daaruit vol
aming van g

geloof te bes
goede werken

den geconstat
te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

te gelooven.

Acta van de Classis Neder-Veluwe 1592—1620.

Transcriptie van G. van der Zee, Herv. Pred.

VI.

Stukken noodig tot bevestiging. Catechismus opzeggen in de Kerk. Particuliere Synode opgeroepen tot reformatie van het platte land. Een predikant-schoolmeester. Een predikant die om een beroep vraagt. Examen, etc.

Classicale Vergaderinge der Neder-veluwische quartiers gehouden binnen Hattem anno 1595 den 20 Mai, stilo antiquo.

1. Nae aenroepinge des Naeme Godes is tot Praeses verkoren Johannes Sanderus, tot Assessor Wilhelmus Wirtfeldius, tot Scriba Winandus Johannis.

2. Die dienaers oock olderlinghe die op den Classem verschenen zyn, zien deese: Wilhelmus Wirtfeldius van Harderwyck, dienaar, Jan van Eibergen, olderling. Van der Elburgh: Winandus Johannis, dienaar, ende Ariaen Wisselinc, olderling. Van Hattem: Johannes Sanderus, dienaar, Christianus Franssen, olderling. Van uit Niekerck: Johannes Sueterius, dienaar, Antonius van der Oldenbarnevelt, olderling. Van Doorspyck: Wesselus Groningensis. Van Oldebroeck: Gooswinus Dor; Van Nunspet: Tilmannus Milius, Van Elspet: Johannes Antonij, Van Gerderen: Tilmannus Alberti; Wesselus Salingensis van Heerde.

Woert bevonden absent te zyn: Reinerus Wynkopius, hebben de voerschr. dienaers, te weten daer kercken zyn haere behoerlicke credensbrieven vertoent, de welke geapprobeert zien.

3. Overmits dat Gooswinus Dor eerst in onsen

Christus voor ons aan in de belofte. Hij geeft zelf het teken en

nu door het geloof daardoor het heil

og zoo vast, maar beloften aanvaard, n, dan had ik nog leeren.

erzoeken of het ge- teem, wel een waar-

erzoeken? echt zal wezen, dan geboorte, dan moet euwe, door God hi

ordt gevonden, dan i gelden in allerlei zijn: liefde tot God edsbehoefte; smart roederen en derg-

nderzoeken of mijn jn leven nagaan, el het nieuwe leven, nieuwe leven zijn, laad bij mij bevind n geloof echt is en teb.

men zich in onze van de zelfbeproe ik ernstig bezwa-

ig kan nooit leiden

heid van bepaalde kortweg goede weg- ging verkrijgen, dat lig is, dat dus zijn rome ook door het

voelen, dat wij hier

verkelijk wezen zal der wedergeboorte, werk zijn.

sequent standpunt, at men het werk onderzocht, maar werken dat onder- oodig acht.

zoek naar de ech- rk bij mijzelf meen chtens mijn eigen jn echtheid onder- blijven.

voor de echtheid n die kenmerken l men weer „ken- de echtheid die nstateeren. dijen en nooit tot

mi in der kerkel elaten, hebben de kerk te verma- dersch. tyden ge n het gebruik te

gevraecht of hy van tyne attestatie van ien Saligen, ende ert door dien dat onium vitae voor i weder gekomen, e te dragen dat hy lgende classe van chriven aen Fran- tot Deventer om eischen ende daer hem te handelen.

e van de staet haer- n door Godts ge- ge bevonden.

1. sorterende onder i Graefschap Sul- tus met de ierste daer van D. Fon- in het particulier de broederen be- culier te schrijven of het niet raet- nodi te leggen tot i acta Synodi test tot Harderwyck, ck tselve opgele-

geacht de Synodus atum; sal antwort

Dezer dagen sprak ik met een ouden ambts- broeder, die tegen mij zei: „Kijk, daar staat:

„Wie heeft lust den Heer te vreezen, i Allerhoogst en eeuwig goed? God zal zelf zijn Leidsman wezen, Leeren hoe hij wandlen moet”.

Welnu, als daar nu iemand is, die bekommerd is over zijn staat, dan vraag ik hem: „Hebt gij lust om den Heere te vreezen?” En hij antwoordt daarop: „Ja, dat heb ik”; dan mag ik toch tegen hem zeggen: „dat is niet uw werk, dat is toch Gods werk en dan moogt ge toch ook gelooven, dat het met u wel goed staat”.

Zoo redeneerde die oude ambtsbroeder. Maar dat is toch een zeer zwakke redeneering. Hoe kan die bekommerde ziel zeggen, dat wat hij houdt voor lust om den Heere te vreezen, dat ook werkelijk is?

Ik denk, dat menig niet-geloovige op die vraag ook hartelijk „ja” zeggen zou.

De catechismus zegt in Zondag 33, dat een goed werk als eerste eigenschap heeft, dat het uit het geloof wordt gedaan.

Ik zal daarom nooit eerder van de echtheid van een goed werk kunnen verzekerd worden, dan nadat ik eerst geloofd heb, dat ik in Christus Gods kind ben.

Eerst van het standpunt des geloofs af kan ik een goed werk als zoodanig herkennen.

Daaruit volgt, dat alle poging om door de waar- neming van goede werken tot de echtheid van zijn geloof te besluiten vruchteloos moet zijn; wijl goede werken, als zoodanig, alléén kunnen wor- den geconstateerd, wanneer men begonnen is met te gelooven. D. v. D.

Calvinistische Litteratuurbeschouwing.

I.

Het jongste April-nummer van Opwaartsche Wegen bevat een artikel van één zijner Redac- teuren onder den welmeenenden titel: „Bezint... er gij verder gaat” en gericht tegen een opstel over „Christelijke litteratuur”, door schrijver dezes ge- publiceerd in De Reformatie van 24 Jan. 1936.

Daar Roel Houwink tegen de hoofdstrekking van ons belooft principieele bezwaren inbrengt en zijn opmerkingen besluit met de woorden: „Bezint letterlijk geciteerd, D.), gij waarde broeder in Christus, eer gij verder gaat! En zoo gij meent, dat de Waarheid (en niet u w waarheid) u tot „schei- ding” drijft, onthoud ons uw klare argumenten niet in zulk een belangrijke zaak”; daar dus onze apponent prijs stelt op nadere toelichting, achten we het onzen Christenplicht meer in bijzonder- heden rekenschap af te leggen van ons gevoelen.

Tot recht verstand van het volgende herinneren we eraan, dat we destijds definieerden: Christelijke litteratuur in den eigenlijken zin des woords is Calvinistische litteratuur. Daarmede onder meer beoogend het achteloos spelen met den term Christelijk, ook in deze verbinding, onder ons tegen te gaan. Tegen de gelijkstelling: Christelijke litte- ratuur = litteratuur van Christenen teekenden we

protest aan, van meening, dat het Calvinisme deze verlegging van de norm naar het subject des auteurs geenszins gedooft.

Evenmin achtten Roel Houwinks dialectisch gekleurde aesthetica-in-nuce „Christelijk”. Een Chr. letterkunde, zoo had hij n.l. beloofd, welke niet weet van de crisis, die over de door haar ge- openbaarde daemone der schoonheid vonnis strijkt, zulk een Christelijke letterkunde draagt haar naam ten onrechte. Wij vragen — dit in het voorbijgaan — of wie zóó scherp en principiëel de dingen stelt wel veel reden heeft over anderer „separatisme” zich te beklagen. Niet dat we deze scherpte alkeuren. Het Christelijk leven in de crisis stellen beteekent ook: onverbiddeelk front maken tegen zulk een litteratuur en litteratuur- beschouwing, welke roemt in haar uit Christus ontvangen bezit, waarheids- en schoonheidsbezit. En van zijn zijde belijdt de Calvinist, dat men in de schoonheid geen doemwaardige daemone kan leggen zonder blasphemie tegen aller schoonheid eeuwige Fontein. Het is goed deze dingen elkander rustig en onomwonden te zeggen.

Overigens spraken we, om tot ons vorige artikel terug te keeren, duidelijk uit, het begrip Gerefor- meerd niet enkel antithetisch te willen verstaan.

Eindelijk noemen we zulk een probleemstelling onjuist, die uitgemaakt wilde zien, hoeveel een litterair werk aan waarheidsgehalte prijs kan geven zonder het recht op den naam „Christelijk” te ver- beuren.

Tegen deze dingen komt Roel Houwink in verzet.

„Hier staat voor de zooveelste maal het separa- tisme (de schrijver bezigt zelf het woord nadruk- kelijk) aan de deur en eischt zijn buit”. Inderdaad gebruikte de schrijver dit woord, edoch in de oratio obliqua, als te verwachten verwijt. En blijk- baar bedroog zijn voorgevoel hem niet. Maar waar- lijk bevreemdend is de argumentatie, die deze beschuldiging van „separatisme” waar moet maken. Onze opponent acht zich n.l. gerechtigd Paulus’ vermaning aan de Corinthiërs tegen ons te keeren, die twistten over het volgen van Paulus, Apollos, Cephas, Christus. „Wij, Calvinisten; wij, confessioneelen; wij, „dialectici” en wie gij meer wilt, wij staan allen onder dit woord. Is Calvin voor ons gekruist, of soms Kuyper of Barth of Kohl- brugge — of Christus?” Het is niet onze schuld, dat we hier herinneren moeten aan de elementaire waarheid, dat hier door Paulus bestraft wordt het scheurmaken om niets, de verdeeldheid om men- schen, om dienaren Gods, één in prediking en leer. „Maakt” soms de dialecticus „nat” wat Kuyper heeft geplaatst?

Daar komt bij: of het „wij staan allen onder dit woord” is van allen redelijken zin ontbloomt, of de schrijver heeft ook zelf gekozen. En behoort dus tot hen die zeggen: „Ik ben van...” En we zouden ons daarin verheugen. Een karakterloos Christen- dom is een bleek fantoom dat, gelijk aan de schim- verschijningen bij de Klassieken, aan alle omhel- zing zich onttrekt.

Dezelfde Apostel Paulus waarschuwt tegen „zwarte wolven”; tegen „wind der leer”; tegen „arglistigheid om listiglijk tot dwaling te bren- gen”; tegen lieden „welken men moet den mond

- 1) Woordelijk: „Wie geneigd mocht zijn hier separatisme af te keuren, overweeg” enz.
- 2) 1 Cor. 1:11—13.
- 3) Hand. 20:29.
- 4) Efeze 4:14.

18. Heeft Tim. Alberti (Garderen) sich beclaeht dat hy vast het durp van Cootwyck bedient ende wenich daer af geniet ende daarom begeert dat- men hem wilde verleenen voorschrijving aent Hof opdat hem de goederen toekomende de pastori aldaer tot zyn onderhout mochte volgen, welke hem geconsenteert is, ende dat soo veel te meer de pastori tot verder niet suffisant genoch en is om eene dienaar te voeden.

19. Tilemannus Milius (Nunspeet) heeft voorgesteld als dat eenige van zynder toeheorders zyn die sich begeeren te begeven tot den avontmael des Heeren ende oock dat gevraecht hoe hy hem daer in dragen sal ende is hem geantwoert dat hy sulcks den luden niet behoert te weigeren mits conditie, dat hy sal zien ofse van goede leven zyn ende oock een weinich fundaments hebben op de Religie, hetwelck oock andere dienaeren sullen doen, van dewelcke sulcks gevoerdert woert.

20. Alsoo Joh. Hookel¹⁾ staende tegenwoerdich opt Nieuwe lant by Bolswart begeert heeft om in zyn vaderlant te dienen ende insonderheit wel soude begeeren het durp Putten, soo ist raetsaem gevonden overmits hy den classe onbekent is, te schrijven aen Thomam Ruthuis, dienaar tot Bols- waert om van zy gelegenheit te vernemen ende als dan dat men behoert in der saecken te handelen.

21. Sien oock vorgedragen seckere swarigheden van Johanne Sanderi om die aen den Magistraet der stadt Hattum te remonstreeren op dat door haere E. Autoriteit daer in mochte versien woer- den als aengaende zyn stipendium ende coster ende oock de gerfkamer dat die mochte gebruikt woerden tot dienst der kerkelike welcke dan door eenige van de broederen daer toe gedeputeert gheschiet.

22. Aengaende Vorthuizen het welcke door t ver- treck Johannis Luntii vaceert is geresolveert dat

stoppen²⁾; tegen ketterische menschen, die men moet verwerpen na de eerste en tweede verma- ning³⁾; tegen hen wier „woord zal voorteten gelijk de kanker”⁴⁾. Ja, hij smeekt zijn broeders: „neemt acht op degenen die tweedracht en ergernissen aanrichten tegen de leer die gij van ons geleerd hebt, en wijkt af van hen”⁵⁾. Nu dus ook Paulus met zijn „wijkt af” tot separatist geworden is (in den door R. H. aan dit woord geschonken zin), dragen we deze beschuldiging zeer getroost. En, luisterend naar Paulus, d.i. Christus, woord, zijn we ons ervan bewust, dat ketterij en ergernissen er wel minder herkenbaar, maar niet minder verleidelijk op plegen te worden, als ze het kleurig gewaad van poëzie of roman om zich heen dra- peeren.

Separatisten waren we dan, wanneer we slechts litteratuur van Calvinistischen huize Christelijk noemden. Het schijnt R. H. nog niet geheel dui- delijk te zijn, hoe wij op ons standpunt ons vrij kunnen houden van die onzalige schijn-consequen- tie. Reeds de ruime doopskerkenning aan de zijde der Calvinisten had hem kunnen leeren, dat dezen allerminst enghartig de werking van Gods Woord en Geest binden aan den engen kring der geest- verwanten. Om met Fabius te spreken: „het Gere- formeerde (is) niets anders dan het echt Christe- lijke, de van veel menschelijke dwalingen gezuiverde Waarheid Gods”⁶⁾. Waar in de littera- tuur we die waarheid vinden, in verheerlijking van den Christus naar de Schrift, begroeten we haar als echt Christelijk met groote vreugde. Zonder concrete toelichting zou dit getheoretiseer kunnen schijnen, waarom we in een volgend artikel aan de hand van voorbeelden willen aantoonen hoe- zeer hiermede een reëel belang is gemoeid.

R. H. onderstelt verder bij ons beduchtheid voor het trekken van grenzen in de praktijk en meent dat we ons „op de vlakte” houden.

Het bitse van dezen uitval laten we, als niet ter zake, rusten, al kunnen we een lichte bevreemding over deze beschuldiging niet van ons afzetten.

Niemand zal, dunkt ons, volhouden, dat het be- grip „Christelijk” of nauwer of scherper begrens is dan dat van „Calvinistisch”. Eer kan men het tegendeel volhouden. Wanneer was het dus te verstaan, dat men ons onklaarheid en lijnenschuw- heid verweet? Indien we aan het woord, dat in het gewone taalgebruik ruimer en meer vlottend van beteekenis is, de voorkeur gaven boven het strak omlijnde, dat voor onzekerheid of twijfel heel wei- nig ruimte laat. Nu is precies het tegendeel het geval. We willen n.l. niet in eerste instantie deze vraag stellen, we durven haar niet in alle gevallen beantwoorden: kan dit bepaalde gedicht of boek (misschien nog juist) als Christelijk worden aange- diend? Uit vrees voor het verdoezelen van grenzen willen we deze diepere en scherpere vraag stellen en beantwoorden: of dit concrete werk vol- ledig en in zijn onderdeelen Schriftuurlijk is en dus zuiver Christelijk, e.g. waarin wel, waarin niet. We willen met andere woorden de litteratuur (evenals onze eigen innerlijkste gedach- ten en gevoelens) gesteld zien onder de tucht van het gepredikte „Woord Gods... levend en krach-

5) Titus 1:11.

6) Titus 3:10.

7) 2 Tim. 2:17.

8) Rom. 16:17.

9) Beginselen en Eischen, Leiden, 1903, pag. 25.

Johannes Switerius sal schrijven nae Oostvries- lant om nae een sekere persoon hem wel bekent te vragen ende dat men middelertyt aen Fonta- num schrijven sal dat hy den Hove sulcx mochte adverteeren opdat de plaetse niet mochte prae- occupeert worden; den brief sal schrijven die van Harderwyck.

23. Hebben de broederen aengehoort de propositie Tilemanni Alberti uit de Text Johannis 10 vs 1 ende hem broederlick aengeseit het gunt zy daer in achten geobserveert noedich te zyn.

24. Sind daerna oock voertgevaren met zyn exa- men ende naedien zyne antwoert op de vragen hem voorgesteld tamenlick wel gevallen is, is be- sloten dat men sal voortgaan met zyne confirmatie welke de kerkelike van Harderwyck is opgeleit.

25. Sal de classicale Vergaderinge widders wesen tot Nieuwerkerk, aengaende den tyt wanneer sal in deliberatie staen van de kerkelike doer de welke die sal verschreven woerden, welke kerkelike sal wesen die van Harderwyck.

26. Censura morum is gehouden ende naedien daer in voorgevallen is als dat Wesselus Saligenensis sonder consent der broederen daechs te voren zy nae huis gegaen sonder wederom te komen, is goet gevonden soo hy op het verschrijven aen hem gedaen, niet en vershynt, dat als dan de praeses wel scherpelick hem sal vermaenen zynder on- ordeninge ende van andere saecken de censura vorgehouden. (gedaen).

JOHANNES SANDER, praeses.
WILHELMUS WIRTZFELDIUS, assessor.
WINANDUS JOHANNIS, scriba.

1) Henkelom. Vgl. R. en v. V. VI, 81.